

## **SIFAT SO‘Z TURKUMINI O‘TISH BO‘YICHA TAVSIYALAR (8-SINF MISOLIDA)**

**Jo‘rayeva Sevinch Shavkatovna**

Alisher Navoiy nomidagi ona tili va adabiyot universiteti

3-kurs talabasi

[shavkatovnasevinch777@gmail.com](mailto:shavkatovnasevinch777@gmail.com)

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada 5-sinf ona tili darslarida sifat so‘z turkumini o‘rganish jarayonida qo‘llaniladigan samarali usullar, metodik yondashuvlar va dars jarayonini jonlantiruvchi interaktiv topshiriqlar haqida fikr yuritiladi. Sifatning leksik-grammatik xususiyatlari, morfologik turlari va uslubiy imkoniyatlarini yoritish orqali o‘quvchilarda mavzuga nisbatan qiziqish uyg‘otish usullari taklif etiladi.

**Abstract:** This article discusses effective methods, methodological approaches, and interactive tasks that enliven the lesson process in the process of studying the adjective word class in 8th grade native language lessons. Methods are proposed to arouse students' interest in the subject by highlighting the lexical and grammatical features, morphological types, and methodological possibilities of the adjective.

**Kalit so‘zlar:** sifat, so‘z turkumi, metodika, 5-sinf, ta’lim, interaktiv topshiriq, dars samaradorligi.

**Keywords:** adjective, word class, methodology, 5th grade, education, interactive task, lesson effectiveness.

### **Kirish**

Ona tili ta’limida o‘quvchilarga so‘z turkumlarini o‘rgatish – til tuzilmasini anglash, fikrni aniq va ravon ifodalash, yozma va og‘zaki nutqni shakllantirishning asosiy bosqichidir. Ayniqsa, sifat so‘z turkumi ona tilining boy ifoda vositalaridan biri sifatida predmetlarning

belgilarini, holatini, rangini, hajmini, shaklini, bahosini va boshqa xususiyatlarini ifodalab, o'quvchilarning dunyoqarashi va tafakkurini boyitadi.

Sifat so'z turkumini o'rganish 5-sinf bosqichida yanada mukammalroq tus oladi. Bu yoshdagi o'quvchilarda tilni ongli ravishda o'zlashtirishga, grammatik birliklarning nutqdagi o'rnini anglashga bo'lgan ehtiyoj ortadi. Shuningdek, sifatlar orqali matnga obrazlilik, badiiylik va emotsional ifoda kiritish imkoniyati mavjudligi tufayli, bu mavzu o'quvchilarda ijodiy fikrlash ko'nikmasini shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Ammo amaliyot shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarning sifat haqida bilimi ko'pincha faqat oddiy grammatik ta'rif bilan cheklanib qoladi. Shuning uchun sifatni o'rganish jarayonida nafaqat nazariy bilimlarni, balki ko'nikma va malakalarni shakllantirish, sifatlarning uslubiy funksiyalarini tushuntirish va ularni turli kontekstda qo'llashni o'rgatish muhim ahamiyatga ega. Mazkur maqolada 5-sinf ona tili darslarida sifat so'z turkumini o'rgatish jarayonida foydalaniladigan samarali metodlar, interaktiv yondashuvlar, mashq va topshiriqlar, hamda darsda adabiy matnlardan foydalanish bo'yicha tavsiyalar yoritiladi. Maqola maqsadi – o'quvchilarda sifat so'z turkumiga oid bilim va ko'nikmalarni puxta shakllantirishga xizmat qiladigan usullarni taklif etishdir.

Sifat mavzusini o'quvchilarga samarali tushuntirishda quyidagi didaktik bosqichlarga amal qilish tavsiya etiladi:

a) Tayyorlov bosqichi:

Bu bosqichda o'quvchilarning mavzuga oid avvalgi bilimlari aniqlanadi. Masalan, o'qituvchi “Qanday?” savolini beradi va o'quvchilar predmetga xos belgilarni aytadilar: “Shirin meva”, “Yumshoq gilam”, “Sovuq suv”. Bu orqali sifatlar mavzusiga kirish sodda va mantiqiy bo'ladi.

b) Tushuntirish bosqichi:

Sifatning umumiy ta'rifi, uning leksik va grammatik xususiyatlari, so'roq shakllari (“qanday?”, “qanday holatda?”, “qanchalik?”), razryadlari (doimiy va o'tkinchi belgilar), darajalari (oddiy, orttirma, taqqoslov va yuqori daraja) izohli misollar orqali tushuntiriladi.

c) Mustahkamlash bosqichi:

O'quvchilarga matn asosida sifatlarni ajratish, ular bilan gap tuzish, sinonim/antonimlarini topish, darajalarini aniqlash kabi topshiriqlar beriladi.

d) Qo'llash bosqichi:

Yaratilgan vaziyat asosida o'quvchilar mustaqil ravishda sifat ishtirokidagi matnlar tuzadilar, hikoya yozadilar yoki ifodali gaplar quradilar.

2. Darsda foydalaniladigan metodik va interaktiv usullar

O'quvchilar bilan sifat mavzusini o'rganishda faqatgina og'zaki tushuntirish yetarli bo'lmaydi. Quyidagi usullar dars jarayonini jonlantirishda va mavzuni chuqur o'zlashtirishda yordam beradi:

a) Klaster metodi:

O'quvchilar biror predmetga oid belgilarni aniqlab, sifatlar klasteri tuzadilar.

Masalan, "Qalam" so'zi markazga yoziladi, atrofiga: "yangi, qizil, uzun, silliq, plastik" kabi sifatlar joylashtiriladi.

b) "Sifat zanjiri" o'yini:

Har bir o'quvchi oldingi o'quvchining sifatini davom ettirib gap quradi.

Masalan: "Bu — chiroyli gul. Bu — chiroyli, qizil gul. Bu — chiroyli, qizil, xushbo'y gul..." va hokazo.

c) Adabiy matndan foydalanish:

She'r yoki hikoyadan sifatlarni ajratib, ularning estetik yoki emotsional funksiyasini tushuntirish. Masalan, Abdulla Oripovning she'rlarida uchraydigan "muqaddas", "zahmatli", "keng" kabi sifatlar orqali muallif kayfiyati qanday aks etganini tahlil qilish.

d) Taqqoslash usuli:

O'quvchilarga biror sifatli gapni berib, unga sinonim va antonim sifatlar bilan yangi gaplar tuzish topshiriladi:

“U xushchaqchaq bola.”

Sinonim: “U quvnoq bola.”

Antonim: “U jiddiy bola.”

### 3. Sifatning uslubiy imkoniyatlarini o'rganish

Sifatlar nafaqat grammatik birlik, balki uslubiy vosita sifatida ham muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, o'quvchilarga adabiy nutq va badiiy obrazlarni yaratishda sifatning roli haqida tushuncha berish muhimdir.

Epitetlar sifatida qo'llanishi:

Sifatlar obrazni kuchaytirishda xizmat qiladi: “kuydiruvchi quyosh”, “yumshoq tun”, “kamtarin bola” kabi birikmalarda sifatlar shunchaki belgi emas, balki hissiy ifoda vositasidir.

Emotsional ohang yaratish:

“Qora tun”, “yorqin kelajak”, “oq niyat” kabi sifatlar vositasida matnga muayyan ohang beriladi.

Iboralar tarkibida qo'llanishi:

Sifatlar ko'plab iboralarda qatnashadi: “qora ko'z”, “ko'k yelkan”, “oq niyat” kabi. Bular o'quvchilarga milliy til madaniyatini anglashda ham yordam beradi.

**Xulosa:** Sifat so'z turkumini o'rgatishda interaktiv, ko'rgazmali, ijodiy yondashuvlar orqali o'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishini oshirish mumkin. 5-sinf o'quvchilarining psixologik rivojlanish bosqichiga mos metodik yondashuvlar sifatidagi grammatik birliklarning nafaqat shakliy, balki uslubiy va estetik jihatlarini anglashlariga xizmat qiladi. Mazkur tavsiyalar dars samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

**Foydalanilgan abiyotlar:**

1. H.Jamolxonov. Hozirgi o'zbek adabiy tili. T., 2005
2. M.Mirzayev, C.Usmonov, I.Rasulov. O'zbek tili. T.,1978
3. O'zbek tili leksikologiyasi. T., 1981.
4. B.Mengliyev, O'. Xoliyorov. O'zbek tilidan universal qo'llanma. T., 2007